

Na inicijativu Vladimira Matijevića, humaniste i dobrotvora rodnog u Gornjem Budačkom na Kordunu, u Zagrebu se 1897. godine osniva jedna od najznačajnijih privrednih i prosvetnih institucija na prostoru Austrougarske. Reč je o Srpskom privrednom društvu "Privrednik", koje se gotovo pedeset godina brinulo o pronalaženju, podizanju i obrazovanju nadarenih mladih pojedinaca poteklih iz siromašnih porodica iz Dalmacije, Like, Korduna, Banije, Slavonije, Bosne, Hercegovine i Vojvodine. Radilo se, dakle, o stručnom obrazovanju pitomaca koji su na taj način osposobljavani za različite zanatske i trgovačke poslove. U njima je "Privrednik" video buduće nosioce oživljavanja privredne delatnosti koju je smatrao osnovnim preduslovom za društveni i kulturni preporod svog naroda. Društvo je od svog osnivanja 1897. do gašenja 1946. godine lškolovalo i na pravi put izvelo 36.775 mladih pitomaca. Rad, štednja i čestitost bile su glavne vrednosti promovisane od strane udruženja, te su navedene osobine najčešće i krasile ove mlade ljude. Na spisku pomagača i saradnika "Privrednika" se između ostalih nalaze i čuvena imena poput Nikole Tesle, Mihaila Pupina i Jovana Cvijića koji su dobro prepoznali važnost jedne ovakve ustanove. Primera radi, Pupin je čitavu svoju zaostavštinu dao na korišćenje "Privredniku" i predložio formiranje fonda "Mihailo Pupin" iz kog bi bili stipendirani nadareni učenici. Intenzivna i razgranata aktivnost udruženja bila je neophodna kako bi bistri i marljivi dečaci i devojčice iz siromašnih porodica bili nalaženi i upućivani kod dobrih poslodavaca, te su bili kontaktirani pojedinci iz lokalnih sredina koji su zatim na dobrovoljnoj bazi delovali kao "Privrednikovi" poverenici zaduženi za prethodno pomenute poslove. Zadaci poverenika su obuhvatali kako brigu o zapošljavanju svojih štićenika tako i uslove u kojima su oni radili kao šegrti tj. odnos majstora i poslodavaca prema njima. Nakon četiri ili tri godine rada pitomci su dobijali svedočanstvo o završenom zanatu i postajali su pomoćnici kod svojih gazda za šta su dobijali platu. Tokom Prvog i Drugog svetskog rata delatnost "Privrednika" je zabranjivana od strane okupacionih vlasti, a društvo je takođe iznedrilo 25 narodnih heroja. Nakon 1945. usled različitih akata nove vlasti koji su se ticali nacionalizacije imovine i regulacije statusa učenika u privredi, "Privrednik" prestaje da postoji. 1993. godine u Zagrebu društvo obnavlja svoju aktivnost i nastavlja sa radom.

Na sajtu SPD "Privrednik" nalazi se baza podataka sa imenima svih pitomaca i osnovnim podacima o njima, njihovim poverenicima i poslodavcima. Što se Starčeva tiče, može se naći samo dvojica lokalnih mladića koji su odavde bili poslani na rad kao šegrti. Tako je 1909. Maksimović Vojislav posredstvom poverenika, Vukosavljev Vićentija, otišao da radi u Peštu kod poslastičara, Banjhadi Lajoša, dok je Milutinov Ilija 1938. uz pomoć poverenika, Grubetić Grujice, školskog upravnika, bio angažovan kod obučara, Živojinović Save iz Deliblata. Daleko veći broj šegrti iz drugih sredina bio je angažovan kod starčevačkih zanatlija. 1909. godine trgovac iz Starčeva, Ce Rudolf, angažuje Babić Iliju, 1911. Crnomarković Niko dolazi da radi kod starčevačkog kolara, Dvorčić Mate, 1912. Bekić Janko angažovan je kod kolara, Has Paula, a 1914. Ce prima na zanat Karan Josipa. Kod Has Paula 1920. godine dolazi šegrt, Medić Petar, a 1929., 1934. i 1937. Erdeljanac Mita, kovač, upošljava Pokrajac Nikolu, Rađenović Mirka i Kokotović Simu. U trgovinu Rozet Viktora, 1931. i 1935. dolaze šegrti Carić Aleksa i Rajčević Nikola, a kovač, Petrović Kosta, 1938. na zanat prima Praštalo Radomira i Milojević Dušana. Trgovac, Puce Bruno, 1939. dobija šegrti, Omčikus Marinka, dok Dinger Georg, stolar, 1939. angažuje "Privrednikove" pitomce, Nikolić Boška i Radosavljević Velimira. Što se mesara tiče, Martin Jozef 1938. prima Lalić Strahinju, a 1940. kod Bon Jozefa dolazi da radi Čavić

ISTORIJA “PRIVREDNIK”

Napisao Dalibor Mergel
petak, 07 novembar 2014 12:59

Jovan.